

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-90>

УДК 398:821.161.2-31.09 Брати Капранови

Барташук О.Ю., Маховська С.В.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ЕТНОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОМАНІВ БРАТІВ КАПРАНОВИХ «КОБЗАР 2000. SOFT» ТА «КОБЗАР 2000. HARD»

Анотація. У статті проаналізовано етнографічну складову романів відомих сучасних українських письменників-постмодерністів братів Капранових «Кобзар 2000. Soft» та «Кобзар 2000. Hard». Виділена авторами статті етнографічна інформація, подана в новелах із романів «Кобзар 2000. Soft» та «Кобзар 2000. Hard», що є своєрідною сучасною інтерпретацією письменниками Капрановими фольклорних текстів та алюзіями на Шевченків «Кобзар», на основі класифікації О. Ятишук систематизована в узагальнюючу таблицю за трьома підходами: 1) інформація про етнографічні властивості героїв; 2) детальні описи предметів, явищ, звичаїв, обрядів українців; 3) окремі згадки про особливості матеріальної і духовної культури українців. Виокремлена та систематизована інформація містить розмаїтий етнографічний матеріал про побутову, міфологічну, демонологічну, звичаєво-обрядову культуру сучасних українців, їх погляди на норми етикету, своєрідність світосприйняття та народні уявлення.

Ключові слова: брати Капранови, «Кобзар 2000. Soft» та «Кобзар 2000. Hard», етнографія, звичаї, ритуали, міфологізм, матеріальна та духовна культура, українці.

Bartashuk Olesya, Makhovska Svitlana
Khmelnitskyi Humanities and Pedagogical Academy

ETHNOGRAPHIC ASPECTS OF KAPRANOV BROTHERS NOVELS «KOBZAR 2000. SOFT» AND «KOBZAR 2000. HARD»

Summary. The article analyzes the ethnographic component of the novels of famous modern Ukrainian writers-postmodernists Kapranov brothers «Kobzar 2000. Soft» and «Kobzar 2000. Hard». It is emphasized that «Kobzar 2000» of the Kapranov brothers as one of the three Ukrainian «Kobzars» represents in own way time, modern national and spiritual existence of the people, formulates the original concept of the world, culture and human. The work has absorbed the achievements of Ukrainian culture and, at the same time, introduced something specifically own and modern, because in it the modern Ukrainian world is represented as the authors see it – mystical, full of incomprehensible, and therefore unknowable. In particular, the reader is convinced that life in the cities and villages of Ukraine at the beginning of the XXI century based on traditional Ukrainian mythology and worldview. Is proved the connection of ethnography as one of the features of modern literature with postmodern writing; positive feedback from researchers on the use of ethnographic material in modern works of art. Separated and systematized information contains a rich ethnographic material about domestic, mythological, demonological, customary and ritual culture of modern Ukrainians, their views on the norms of etiquette, the originality of world perception and folk ideas. Highlighted by the authors of the article ethnographic information, which is a kind of modern interpretation by writers Kapran folklore texts and allusions to Shevchenko «Kobzar», based on the classification of O. Yatyshchuk systematized into a generalized table on three approaches: 1) information about the ethnographic properties of heroes; 2) detailed descriptions of subjects, phenomena, customs, rituals of Ukrainians; 3) some mentions of the peculiarities of material and spiritual culture of Ukrainians. It is revealed that the most in the novels of the novel «Kobzar 2000» works, which provide information about the ethnographic properties of heroes (in 15 of the 28 novels). In 7 novels, the authors submitted detailed descriptions of subjects, phenomena, customs, rituals of Ukrainians, and in 6 works there are some mentions of the peculiarities of material and spiritual culture of Ukrainians.

Keywords: Kapronov brothers, «Kobzar 2000. Soft» and «Kobzar 2000. Hard», ethnography, customs, rituals, mythologism, material and spiritual culture, Ukrainians.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Три останні століття в українській культурі – XIX, XX, XXI, котрі за духовно-стильовою домінантою іменуються як народницьке, модерне й постмодерне, породили кожне і свій «Кобзар». І якщо перший із них – Шевченків – називають «безумовно, прототекстом (первісним, оригінальним явищем)» то два наступні (М. Семенка та Братів Капранових) розглядають як «наслідок літературної взаємодії зі своїми дискусійними ідейно-естетичними заувагами і, водночас, наголошують, що кожен із трьох артефактів по-своєму репрезентує час, національно-духовне

буття нашого народу, формує оригінальну концепцію світу, культури, людини й засвідчує ті мистецькі тенденції, які працюють на її текстуальне втілення» [1].

Літературознавці зауважують, що «Кобзар 2000» українських постмодерністів братів Капранових увібрал у себе накопичені тисячоліттями здобутки української культури і, водночас, вніс щось специфічно своє, сучасне, адже у ньому сучасний український світ зображений таким, яким його бачать автори – містичним, до краю сповненим таємничості й незбагненим, а відтак – непізнаним. Зокрема, автори намага-

ються переконати своїх читачів у тому, що життя в невеличких містах і селах України на початку ХХІ ст. ґрунтується на традиційній українській міфології, що й відтворюють у своєму романі [5].

Також, на думку критиків, «Кобзар 2000» Капранових є доволі цікавою, часом епатажною формою переосмислення й новітньої рецепції Т.Шевченка в ХХІ ст. а також чудовим матеріалом для компаративістського аналізу, оскільки є формою відображення текстів класичних у проєкції на ХХІ ст. [6].

Аналіз досліджень і публікацій. Творчий доробок Братів Капранових, зокрема і їх романи «Кобзар 2000», привертая і продовжує привертати увагу багатьох дослідників. Зокрема, Г. Білик досліджувала інтермедіальність «Кобзаря 2000»; У. Лисак розкривала складові концепту «дорога» в романі; Д. Лук'янець аналізувала народознавчі домінанти в творчості письменників у цілому; Т. Крупенцова визначала своєрідність ономастики творчості письменників; К. Оселедько зосередила увагу на міфологізмі «Кобзаря 2000» та образі відьми. Однак аналіз свідчить, що лише окремі аспекти їхніх спостережень проливають світло на роль етнокультурного феномена у творенні сюжетних ліній та характерів героїв новел «Кобзаря 2000». Специфіка відтворення українських звичаїв, забобнів, вірувань у «Кобзарі 2000» майже не розглядалася, тому вважаємо доцільним зупинитися на цьому питанні, що надасть змогу детальніше проаналізувати етнографічну складову змісту роману.

Формулювання цілей статті. Проаналізувати етнокультурну складову постмодерної творчості Братів Капранових за романами «Кобзар 2000».

Виклад основного матеріалу. Літературознавець із діаспори М. Павлишин позитивно відгукується про таку рису сучасної української постмодерної літератури як етнографізм: «Постмодернізм вітає відпружену й легку культуру, що відповідає популярному смакові; він вітає етнографізм саме за його локальність і життєвість, його легкість рецепції» [7, с. 123]. Схвально відгукується про етнографію на сторінках сучасних постмодерних творів українських письменників І. Померанцев, зауважуючи, зокрема, що саме «сучасний стиль і водночас інформація етнографічного характеру» це те, що допомагає «...через літературу з України європейським читачам краще пізнавати Україну, якої вони не знають» [8]. Художній етнографізм в сучасній українській літературі досить влучно характеризує Я. Голобородько: «В українській художній культурі настільки відчутні, виразні, потужні територіальні впливи, що, по-перше, їм неможливо (і не треба) без них уявити (уявляти), а по-друге, вони слугували і слугуватимуть бездоганно вирашним трампліном, із якого завше можна заявити про нові, свіжі, яскраві фарби-реалії у власному мистецькому поступі [4, с. 73].

Оскільки за основу збірки «Кобзар 2000» взято творчість Т. Шевченка, яка посталала з фольклорних мотивів, то можемо говорити про спорідненість творів з численними міфологічними образами, фольклорними сюжетами. Зокрема, центральним предметом письменницької уваги авторів постає психологія людини в сучасному світі. Брати Капранови викривають її недоліки

у різних обставинах життя. Це, передусім, хворобливість суспільства через користолюбство, споживацтво, психоз і національну антисвідомість. Це суспільство, яке у будь-який момент може відірватися від своїх коренів, від фольклорних традицій. Буття сучасності у книжці Капранових існує за певними правилами: розрахунками збагачення, комерційної наживи. Українська цивілізація гине у пияцтві, сім'ї розпадаються через втрату морально-етичного кодексу в суспільстві, через бездуховність. Брати Капранови наголошують, що в такому стані суспільство не повинно і не може перебувати. Людство не виживе без повернення до першооснов. Для вирішення цих проблем письменники звертаються до магії. Розум у цьому світі програє, але магія – всесильна. Для магії потрібна не раціональність, а віра, готовність зустріти диво. Тому читачі можуть спостерігати подвійну інтерпретацію у збірці Братів: по-перше, це інтерпретація творів Т. Шевченка а по-друге – фольклорних текстів [9].

Саме в руслі традицій інтерпретації фольклорних текстів на сторінках роману «Кобзар 2000» читач може відшукати значну кількість етнографічних деталей із сучасного українського життя, які ми систематизували в узагальнюючу таблицю на основі класифікації О. Ятищук [10].

Отже, як засвідчив аналіз таблиці, найбільше в новелах роману «Кобзар 2000» творів, у яких подано інформацію про етнографічні властивості героїв (у 15-и із 28-и новел). У 7-и новелах, на нашу думку, автори подали детальні описи предметів, явищ, звичаїв, обрядів українців, а у 6-и – окремі згадки про особливості матеріальної і духовної культури українців

Варто також зауважити, що окрім визначених видів етнографічної інформації в новелах ми знаходили багато етнографічних деталей, які відтворюють народні вірування, знання, уявлення, ірраціональні та раціональні підходи до організації життя і побуту: «Звичай такий був, як іде валка чумакив, то кожен шапку землі кида, от і насипали (чумацьку «могилу», несправжню – примітка наша) («Розрита могила») [3, с. 150]; «У мого діда така історія була: він як хату будував, посварився з теслями, ну, вони й засунули попід дах щось там таке, кажуть, теслі на цьому знаються...» («Немирівна») [3, с. 225]; «Цей котедж будували гуцули. І господар їм не проставив квітку. Це у будівельників. Коли закінчується якийсь етап, вони прибивають до стін букет. Це означає, що господарю проставляти могорич. Ну і платити за роботу. Тому і «квітка» («Немирівна») [3, с. 228]; «Ці вуйки дуже горді. І традиції у них сильніші за гроші. Бригадир сказав, що коли господар людей не поважає, значить буде йому кара за це» («Немирівна») [3, с. 228]; «Помилитись було неможливо: так само, як під Києвом пам'ятник Леніну, тут церква позначала центр села» (на Іванофранківщині – наша примітка) («Немирівна») [3, с. 231]; «Цікаво, що тут, у Карпатах, зберігся національний одяг майже у повному комплекті – штани, сорочки, жилетки» («Немирівна») [3, с. 231]; «Традиція – то і є люди. Що ми без традиції? Полова під вітром. Лишень подуй. Не уважети традиції – то не уважети люди» («Немирівна») [3, с. 233]; «Оксана пестила його гаряче тіло, і її не поли-

Види етнографічної інформації за новелами «Кобзаря 2000»

№ п/п	Вид етнографічної інформації	Твори-репрезентанти	Зміст інформації
1	I. Окремі згадки про особливості матеріальної і духовної культури українців	1. «Русалка» – міфічний зв'язок між смертю жінок і чоловіків, які мали на одязі вишиту нею русалочку	1. «Вона вишивала маленьких русалочок – зелених, як водорості... І дивно, вона змогла їм пригодиться більше, за будь-яку яскраву морду. Надавала справжнього шарму, відтінку елітарності, чогось такого, начебто для знавців, а саме знавці, як відомо, здатні платити найбільші гроші». «Вона знайшла у шафі його сорочку з русалочкою на коміріці, одягла і виїшла на берег Дніпра... а потім стрибнула вниз... А у місті з'явилася пошесть. Здоровезних дужих чоловіків почали знаходити вдома мертвими, посинілими, і обличчя їхні кривила жахлива мертва посмішка... І мовчки дивилася на це зелена русалочка з коміріця чи з кишені сорочки, задеркуватю піднявши хвоста й цютливо прикривши волоссям ніжні дівочі перса» [2, с. 3–4].
		2. «СОН 6» – перевілення викладача університету – опиря, відьмака, і його помста за причинену ненавмисне йому шкоду	«Мене бабуся вчила, що проти таких завжди треба дулю тримати»; «Кожна дитина знає, цювільма може перекидатися голкою, собакою, ниткою»; «...у нас в селі пасічник, так бабуся казала, він теж, коли його хто зачепить, перекидався собакою, а коли свинею» [2, с. 87–89].
		3. «Перебендя» – на річницю своєї трагічної загибелі екіпаж однойменної яхти рятує від смертельної небезпеки пару закоханих	«Тепер я поспішав віддячити нашим рятувальникам. Від пам'ятного вікторка минув, щоправда, цілий тиждень...» «Ви не підкажете, як мені знайти яхту «Перебендя?»; – Боже! – вирвалося у мене. – «Коли це сталося? – Того року...- Як це, того року?» – Якраз на тиждень рівно рік був. Я думав, ви на роковини прийшли. А ви не знали? Зараз же саме роковини...» [2, с. 111–112].
		4. «Тополя» – дія підкладу коханці від розлюченої та зрадженої дружини	«Жінка схопила зі стільця вчительську куртку, ще раз озирнулася, потім видобула ножиці та вправно відпорола підкладку. Вона щось записнула туди, у дірку, і швидко стала зашивати, кваплячись, наче встигала кудись... Прошепотіла якісь слова...»; «І тут на ганку вчителька наче перечипилася через якусь невідому переешкоду, захиталася і впала просто на руки свого супутника... Через годину їх обох забрала швидка допомога»; «Їй пороблено. Ви уявляєте?» [2, с. 115–116].
		5. «Москалева криниця» – жертвоприношення, скитів, що жили колись на території України	«Скити, що жили в наших краях ще до турків, коли приносили своїм богам жертви, одрубували їм голови та праві руки. Точно так само, як старий Москаль» [2, с. 125].
		6. «Неофіт» – яхтсмен-княнин в ніч, коли місяць був уповні, кохався із вербою (Мавкою)	«Я лежав на пляжі абсолютно голый, щільно притулившись до стовбура дерева, рука моя обіймала гілку, а цюка лежала на шортій корі. ...Я подивився на дерево, поряд із яким провів ніч. ...я очам своїм не повірив – зелене віття на гілці було міцно зв'язане шматком бинта. Мого бинта із слідами засохлої крові. Перед очима зразу постала картина, як незнайома зв'язує своє волосся, і я похитав головою, щоб відігнати її» [2, с. 204].
2	II. Інформація про етнографічні властивості героїв	1. «Катеринка» – набуття сили спадкової київської відьми через посередництво музичної іграшки – катеринки	«Вона згадала, що мати казала про свою бабуся. Та була з Києва й завжди сміялася: «Чули про київських відьом? От я і є київська відьма»; «...Там щось таке було, пов'язане з катеринкою, яку передавали одна одній жінки по материній лінії»; «Вона смикнула за мотузочок. Разом із першими звуками тіло наповнилося легкістю і злетіло вгору» [2, с. 7].
		2. «Як умру, то...» – «жива» покійниця-наречена	«Постать повернула голову, і стало помітно, що це жінка, молода, але чомусь з білим, прозорим, наче восковим обличчям, і у білому вбранні, як наречена на весіллі». «Звичай у нас. «Коли дівчина померла незайманою, то на похороні її і парубка вінчають з нею» [2, с. 24].
		3. «Петрусь» – вовкулака	«...смішно бурмосяться над переніссям зрослі брови»; «Далі це почало повторюватись щоразу, коли повний місяць сходив над землею. Спочаттку це лякало і сина, і матір, вони в паніці кидалися від лікарів до знахарів, але всі тільки розводили руками» [2, с. 24].
		4. «Відьма» – спадковий винищувач відьом	«Вона була одною з них. Одною з багатьох. ...Її очі світилися таємничою потойбічною енергією, якої не бачить пересічний погляд, але ясно розрізняю я, вони випромінювали вогонь, сяяли пекельним сяйвом, від якого самі собою підбиралися м'язи на моїх руках та холонув живіт у передчутті смертельного двобою»; «Звичайно, ...вони взагалі не впізнавали мене, зате я впізнавав їх – за поглядом, за цими нелюдськими очима. І це було моєю рішучою перевагою» [2, с. 43].

(Продовження таблиці 1)

№ п/п	Вид етнографічної інформації	Твори-репрезентанти	Зміст інформації
		5. «Великий лох» – картярська угода із чортом	«Давай зіграємо на твою душу»; «Пиши розписку»; «А далі я якось поставив цю розписку в дрібній грі, для цікавості. І ви знаєте, мені самому стало перти! Я спробував кілька разів – той самий ефект. Якась фантастика! І почав бомбити усіх підряд!» [2, с. 138–144].
		6. «І мертвим, і живим...» – померла нехрещена сестричка-потерча приходять вночі до братика і попереджає його про небезпеку	«Потерчата – це діти, які померли нехрещеними, і тепер от ходять»; «це вони для чужих нечиста сила. А для своїх братів чи сестер дуже навіть чиста. Доглядають, виховують. Завжди так було. Хоч у кого спитайте» [2, с. 217]. «Хоч кого спитайте. Вночі до нього мертва сестра ходить. І він з нею розмовляє» [2, с. 216].
		7. «Сон» вовкулака вбив суперника	«Вночі у мене знову пішла носом кров. Зранку я побачив на подушці червоні плями й відчув солоний смак у горлі. Все обличчя було замурзане кров'ю, навіть зуби»; «На картині стояв вовк і дивився на село у себе під ногами... Кажуть, що художник цей і сам вовком був. Кажуть, що він перекидався вночі на вовка. Отак не вірши, не вірши, і ось тобі» [3, с. 11–12].
		8. «Гайдамака» – видіння передбачення трагічної кривавої смерті	«Перше, що я побачив, була посмішка... Голова без тіла стояла переді мною...» [3, с. 24].
		9. «Дівочії ночі» – позбавлення сили мавки-сукуби	«Сукуби – це духи, які живляться сексуальною енергією. Мавки, у нас їх мавками кличуть... З сукубами завжди боролися хрестом, а зміїовик, крім того, зображає стародавню Богиню, а Богинь вони бояться значно більше» [3, с. 78].
		10. «Варнак» – батько-померлий опир мстить за продану в сексуальне рабство доньку	«Варнак драний. І вчора як мене налякав. Червоний, аж рече скоро»; «Опирі, вони в могилах живуть, ось у чім прикол, розумієш? І кров п'ють. Тому червоні» [3, с. 103–107].
		11. «Причина» – дивовижні пригоди на побаченні впродовж кількох годин через здатність дівчини притягувати нещастя	«У твоєї дівчини дуже сильне біополе, ну просто напрочуд сильне... але дивовижне, дике... Тобі не здалося, що сьогодні було забагато пригод» [3, с. 145].
		12. «Кавказ» – аботри від чоловіка-мертвяка (перелесника)	«... мій щонаочі сам приходе . І мучить мене, як живий не мучив». «Він приходив, розмовляв, обіймав. Тільки побачити його не можна. Так наче краєм ока видно, а як повернешся – нема»; «Якщо на нього не дивитися – будь ласка, ось стоїть, а як глянеш – зникає. Хоч у кого спитайте». «Від мертвяка не можна родити. Нелюдь буде» «Потвора» [3, с. 303]. «Але ж повинна бути якась причина, чого він до неї ходив. Бо... більшість мертвих чоловіків лежить собі на цвинтарі й нікого не чіпає». «Так він перелесник... Кажуть, що це дух у мертвих всиляється, щоб жінку згубити, або від нещасливої любові таке буває, від ревнощів» [3, с. 303]. «З покійниками треба обережно. Бо викликати легко, а от назад загнати...»; «Я чув, що ось такі «зальотні», або, як їх називають, «діти кохання», зазвичай є найкращими, найздоровішими і найрозумнішими. Божий промисел у чистому вигляді»; «Тягнув з неї жили, життя по краплинці цідив... Сохла, марніла. Хворіла дуже, а діагноз лікарі не ставили. Перелесник із жінки життя висмоктує, бо йому так треба жити» [3, с. 304–305].
		13. «Немирівна» – будівельна магія гуцула-мольфара в покару скупому замовнику	«Я чув подібні історії, але, чесно кажучи, вважав їх за фольклорні перекази» [3, с. 226].
		14. «Розрита могила» – знищення скитського могильника, що призвело до вимирання мешканців Томашівки і її зникнення	«Ось бачиш курган за посадкою. – Що його бачити, він там споконвіку стоїть. – Так от, цей курган мені вже в печінках сидить. Поки цей участок під паром, бери бульдозер, і щоб до вечора від нього мокрого місця не осталося...» [3, с. 150].
		15. «Молитва» – відбудована онуком перква для покійного діда попа-покутника	«Дід п'яниця був. Гроші з людей брав за службу, а сам не служив. То проспит, по проп'є». «Поховали його. А тоді вночі почалися у церкві співу. І вогні горять. Кажуть, він тепер відслужує все, що людям завинив. Бо з боргами на той світ не пускають. Поки не спокутує. Покутник – одним словом»; «Може, посвятять, то згине собі?». – Куди там згине! Йому ще тут відслужувати сто років» ...» [3, с. 320–321].

№ п/п	Вид етнографічної інформації	Твори-репрезентанти	Зміст інформації
3	III. Детальні описи предметів, явищ, звичаїв, обрядів	1. «Породила мене мати» – народження дітей від мертвяків, чортів, домовиків	<i>«Тому я завжди своїх пацієнток настановляла – якщо від якогось нечистого чи коли напевне не знаєш від кого – роби аборт. Навіщо воно? Живим живе, а мертвим – своє»; «Я прийняла, підношу до очей... Господи! А воно не людина. Тобто не людська дитина. Таке, наче жаба, тільки рожеве і гладке» [2, с. 71–76].</i>
		2. «Доля» – спосіб передачі відьмою, котра помирає, своїх знань. Знахарські способи лікування від навроків	<i>«Ти ж не бачила, як вона помирала. Ревом ревла, кидалася по хаті, а дух не виходив, бо не було, значить, кому віддати свою силу. Учениці у неї не було. Так оце добрі люди порадили, що можна силу передати на дошку і кинути у річку. Хто ту дошку знайде – отримає силу. З відьмами так часто роблять» [2, с. 162]. «Вже почала відьмувати, довелося навчитися» [2, с. 164].</i>
		3. «Мар'яна-черниця» – студентська магічна віра в «шару»; поганська магія; місця «сили»	<i>«Боги впливають на людей, а люди – на богів. Особливо жерці. Не дарма мастили губи ідолів салом, коли ті допомагали, і шмагали їх різками, коли щось йшло не так. Китайці навіть мають таке прислів'я: «Коли люди на землі домовляються, що сьогодні свято, то на небі теж буде свято» [2, с. 194-195]. «Шарочко, допоможі нам здати електродинаміку і вийти заміж за мільйонерів» [2, с. 197].</i>
		4. «Якби ви знали, паничі» – сила вроків від заздрощів; хрестик – оберіг	<i>«Я талановитіша за тебе, але завжди була за спиною. Бо ти багата і тупа... А потім мені порадили одну бабцю... Знаєш, усе виявилось досить просто. Принесла кілька твоїх волосин, вона зробила лялечку з воску, сказала штрикнути, куди хочеш. Я захотіла у серце, але потім вирішила, що краще у ногу» [2, с. 262].</i>
		5. Тарасикова ніч – ритуали боротьби з холерою в традиційному українському селі та визначення опирів	<i>«Першим ішов піп. Справжній. З хрестом. Навіть з кадилом. Він щось мугикав – здається, молився. ...поруч із попом виступали абсолютно голі жінки... мали в руках коси, що косять траву. А ті, що йшли позаду, вчотирьох були впряжені у плуг, ..а п'ята, теж гола, орала ним землю, взявшись за руків'я, неглибоко правда» [3, с. 28]; «Це в нас так кажуть, що коли холера, то треба, щоб баби голі з попом оборали все село на собі. А кого стрінуть дорогою, щоби вбили, хоч людина, хоч звірина, бо то є опир, а вся холера йде від опирів [3, с. 31]</i>
		6. «Княжич» – боротьба з вовкулакою	<i>«Вовкулаку можна вбити тільки ножем сім раз освяченим» [3, с. 55]</i>
		7. «Наймит» – сучасний скоробагатко-бізнесюк володіє талісманом із заспиртованим чортом-Скарбником	<i>«Запляшкований чорт приносить господарю гроші, принаймні так твердять карпатські мольфари, в яких можна придбати цю дивину на базарі у Мецці карпатського марновір'я – Косові» [3, с. 243]</i>

Джерело: розроблено авторами

шало враження, що таким чином вона проганяє хворобу – а чого. За давніх часів жінки саме так лікували своїх воїнів...» («Петрусь») [2, с. 30]; «В моєму дитинстві попомом посипали дорогу, щоб закидати багнуку» («Відьма») [2, с. 68]; «Мене бабуся вчила, що проти таких (відьом та опирів – наша примітка) завжди треба дулю тримати» («СОН 6») [2, с. 87]; «На цьому капищі жертву давали їжею чи зіллям, їх розкладали у дев'яти заглибинах. Це було жіноче божество. Заглибин дев'ять, так само, як є дев'ять місяців вагітності» («Мар'яна-черниця») [2, с. 189]; «Люди тисячі років молилися, давали жертви. І не просто так – вони мали з того якийсь відгук, бо якби не мали, кинули б молитися. Так обирали місце для молитви. І той, хто молився неправильно, не отримував той відгук, а хто навчився молитися правильно, починав молитися за інших. Так обиралися служителі культу, тобто жерці. Тисяча років – не малий строк... Те, що називається традицією, має пройти критичний час і критичну масу людей» («Мар'яна-черниця»)

[2, с. 195]; «На цьому капищі (Трипілля – примітка наша) жертву давали їжею чи зіллям, а розкладали їх у дев'яти заглибинах. Це було жіноче божество. Дев'ять заглибин як дев'ять місяців вагітності [2, с. 189] та ін.

У цілому, у романі братів Капранових «Кобзар 2000» містична свідомість українців допускає не тільки можливість потойбічних істот (вовкулаків, мавок, відьом, чортів, привидів, упирів тощо), надприродних явищ та можливостей (існування після загибелі, здатність до польотів), але й передбачає захист від них, віру в обереги, вищі сили, християнські святині а також акцентує увагу на тому, що містичні явища не відбуваються самі собою, без причини, але завжди є спровоковані негативними діями пересічних людей («Варнак», «Русалка», «Княжич», «Сон», «Розрита могила», «Гайдамака»). Отже, містична та етнографічна свідомість не тільки є проекцією авторського світобачення, але й містить в собі певний морально-виховний аспект.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку... Отже, розділи роману «Кобзар 2000», що за жанром близькі до новел (переважно невеликі за розміром, із незвичайним, часто непередбачуваним поворотом у сюжеті), насичені українським національним колоритом, який проявляється у зверненні до історії народу («Гайдамака», «Розрита могила», «Княжич»), етнічних язичницьких повір'їв, демонологічних образів («Петрусь», «Варнак», «Тарасикова ніч», «Сон»), у відтворенні вірувань та світовідчут-

тя сучасного українського суспільства («Русалка», «Катеринка», «Великий Лох») тощо.

Характеризуючи етнографічні риси «Кобзаря 2000» в системі літературного постмодернізму, ми визначили, що на сторінках твору досить яскраво представлені українська міфологія, народні знання та вірування, світогляд, світовідчуття та звичаї, ритуально-звичаєва сфера українців, що передають читачеві і авторське бачення та переосмислення традиційної української духовної культури.

Список літератури:

1. Білик Г. «Кобзар» як репрезентант культурної епохи: Т. Шевченко – М. Семенко – Брати Капранови. *Рідний край*. 2012. № 2. С. 131–134.
2. Брати Капранови. *Кобзар 2000*. Soft. Київ : Гамазин, 2015. 272 с.
3. Брати Капранови. *Кобзар 2000*. Hard. Київ : Гамазин, 2015. 324 с.
4. Голобородько Я. Буковинська орнаментика Марії Матіос. *Вісник Національної академії наук України*. Київ, 2008. № 3. С. 66–73.
5. Лисак У. «Локус дороги» у поетиці й семантиці мовних ігор «Кобзаря 2000» Братів Капранових. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Shs_2008_11_28.pdf (дата звернення: 09.03.2019).
6. Люцедарський Д. «Кобзар» між «hard» і «soft». *Українська літературна газета*. 2011. Травень, 13.
7. Павлишин М. Українська культура з погляду постмодернізму. *Сучасність*. 1992. № 5. С. 117–121.
8. Померанцев І. Сучасний стиль і етнографія – секрет успіху української літератури в Європі. *Друг читача*. URL: <https://vsiknygy.net.ua/neformat/18154/> (дата звернення: 16.03.2019).
9. Січкарь О. Шевченківські алузії в сучасній українській літературі (на прикладі творчості братів Капранових). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2014. Вип. 1. С. 213–216.
10. Ятишук О. Художній текст як етнографічне джерело. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія / за заг. ред. І.С. Зуляка ; редкол.: М. Алексієвець, Л. Алексієвець, М. Бармак [та ін.]*. Тернопіль : ТНПУ, 2014. Вип. 1. С. 209–214.

References:

1. Bilyk, H. (2012). «Kobzar» yak reprezentant kulturnoi epokhy: T. Shevchenko – M. Semenko – Braty Kapranovy. *Ridnyi kraj*, no. 2, s. 131–134.
2. Braty Kapranovy (2015). *Kobzar 2000*. Soft. Kyiv: Hamazyn, 272 s.
3. Braty Kapranovy (2015). *Kobzar 2000*. Hard. Kyiv: Hamazyn, 324 s.
4. Holoborodko, Ya. (2008). Bukovynska ornamentiuka Marii Matios. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. Kyiv, no. 3, s. 66–73.
5. Lysak, U. «Lokus dorohy» u poetytsi y semantytsi movnykh ihor «Kobzaria 2000» Brativ Kapranovykh. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Shs_2008_11_28.pdf (accessed 9.03.2019).
6. Liutsedarskyi, D. (2011). «Kobzar» mizh «hard» i «soft». *Ukrainska literaturna hazeta*. Traven, 13.
7. Pavlyshyn, M. (1992). Ukrainka kultura z pohliadu postmodernizmu. *Suchasnist*, no. 5, s. 117–121.
8. Pomerantsev, I. Suchasnyi styl i etnohrafia – sekret uspikhu ukrainskoi literatury v Yevropi. *Druh chytacha*. URL: <https://vsiknygy.net.ua/neformat/18154/> (accessed 16.03.2019).
9. Sichkar, O. (2014). Shevchenkivski aliuzii v suchasni ukrainskii literaturi (na prykladi tvorchoosti brativ Kapranovykh). *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filohiia. Sotsialni komunikatsii*, vyp. 1, s. 213–216.
10. Yatyshchuk, O. (2014). Khudozhnii tekst yak etnohrafichne dzherelo. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser. Istoriia / za zah. red. I. S. Zuliaka ; redkol.: M. Aleksiiievets, L. Aleksiiievets, M. Barmak [ta in.]*. Ternopil: TNPU, vyp. 1, s. 209–214.